

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

FEATURES OF THE ADMINISTRATIVE AND LEGAL PROVISION OF THE IMPLEMENTATION OF THE RIGHTS OF PERSONS WITH DISABILITIES

Легеца Є. О.

Доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного та приватного права,
Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро, Україна
ORCID: 0000-0001-9134-8499

Лютіков П. С.

Доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного та приватного права,
Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро, Україна
ORCID: 0000-0001-6173-0128

Yevhen Leheza

Doctor of Law, Professor,
Professor of the Department of Administrative and Customs Law,
University of Customs Law and Finance,
Dnipro, Ukraine

Pavlo Liutikov

Doctor of Law, Professor,
Professor of the Department of Administrative and Customs Law,
University of Customs Law and Finance,
Dnipro, Ukraine

*Розглянуто структуру та зміст правової основи забезпечення реалізації прав осіб з інвалідністю. У статті висвітлено питання розкриття нормативно-правових актів щодо охорони прав осіб на прикладі дітей з інвалідністю. Детально розкрито розмежування дефініції термінів «адміністративно-правове забезпечення»; «охорона»; «захист», надається правова характеристика цих категорій з метою визначення сутності адміністративно-правового забезпечення реалізації прав осіб з інвалідністю. Констатовано, що держава має сприяти реалізації розумових, освітніх, професійних, фізичних здібностей дітей з інвалідністю, забезпечивши їх індивідуальну мобільність, доступність до всіх закладів і установ. Проте, як показує аналіз фактичного стану справ, в Україні порушення прав дітей з інвалідністю тривають. Діючі норми законодавчих актів щодо охорони їх на практиці не працюють. Це призводить до того, що цим суб'єктам адміністративних правовідносин доводиться самотійно захищати свої права та інтереси в адміністративному або судовому порядку. Інститут адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю залишається суто декларативною складовою адміністративного права через відсутність єдності в розумінні дефініцій «охорона» та «захист». **Ключові слова:** адміністративно-правове забезпечення; захист; адміністративно-правова охорона; охорона; особа з інвалідністю.*

The structure and content of the legal basis for ensuring the realization of the rights of persons with disabilities are considered. The article highlights the issue of disclosure of normative legal acts on the protection of the rights of individuals using the example of children with disabilities. The demarcation of the definition of the terms "administrative and legal support" is revealed in detail; "protection"; "protection", a legal description of these categories is provided in order to determine the essence of administrative and legal support for the realization of the rights of persons with disabilities. It was established that the state should promote the realization of mental, educational, professional, and physical abilities of children with disabilities, ensuring their individual mobility, accessibility to all institutions and institutions. However, as the analysis of the actual state of affairs shows, violations of the rights of children with disabilities continue in Ukraine. The current norms of legislative acts regarding their protection do not work in practice.

This leads to the fact that these subjects of administrative legal relations have to independently defend their rights and interests in administrative or judicial proceedings. The Institute of Administrative-Legal Protection of the Rights of Children with Disabilities remains a purely declarative component of administrative law due to the lack of unity in the understanding of the definitions of "protection" and "protection". Administrative-legal protection of the rights of children with disabilities is an institution of administrative law, the constituent elements of which are homogeneous norms of this field, which are aimed at preventing violations of the rights, freedoms and legitimate interests of children with disabilities, which is carried out by public administration bodies to ensure the implementation of full and equal implementation such children all human rights and fundamental freedoms, and encouragement to respect their inherent dignity. Ukraine, like other participants of the UN Convention, must create conditions for the involvement of children with disabilities in all spheres of public life, promote the proper realization of their rights, freedoms and interests, while excluding all possible circumstances of discrimination of such children on the basis of disability.

Key words: administrative and legal support; protection; administrative and legal protection; guard; person with a disability.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Соціум завжди перебуває у стадії еволюціонування, постійно видозмінюються відносини між людьми, як їх учасниками, та між людиною і державою. Такий розвиток соціуму базується, в першу чергу, на соціально орієнтованих заходах і програмах, що реалізуються державою на користь людини, оскільки саме людина є найвищою цінністю держави. Основним мірилом рівня розвитку суспільства являється ставлення домінуючої частини суспільства до найменш захищених, а від так найбільш вразливих його членів. Враховуючи такі правила існування та функціонування суспільства, питанням соціальної інтеграції та охорони прав дітей з інвалідністю приділяється велика увага в усьому цивілізованому світі. Сьогодні кожна держава світу стикається з таким соціальним явищем як інвалідність.

Офіційний портал Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю наводить статистичні дані Міністерства соціальної політики, Міністерства охорони здоров'я та Пенсійного фонду України на початок 2019 року, за якими в Україні дітей з інвалідністю налічується 161,6 тис. осіб. Ще у 2001 році статус дитини з інвалідністю в Україні отримало 154,3 тис. осіб.

Як ми бачимо, цей показник суттєво збільшився та свідчить про гостроту проблеми дитячої інвалідності. Через свій психічний або фізичний стан такі діти потребують від держави, громадських організацій та суспільства в цілому, вжиття заходів спрямованих на адміністративно-правову охорону їх прав та забезпечення повноцінної участі в суспільному житті на рівні з іншими дітьми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Проблеми адміністративно-правової охорони розглядали у своїх роботах Н. Г. Білінець, В. В. Галуцько, Р. О. Денчук, О. М. Правоторова та інші автори. Питання охорони та захисту прав осіб з інвалідністю були предметом дослідження в роботах Є. Ю. Соболя, Р. О. Павлюкова, В. С. Тарасенко та ін.

Проблематика правових механізмів контролю у сфері банківської діяльності з урахуванням міжнародного досвіду практично не розглядалася.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Проведений аналіз наукових праць дає змогу визначити, що питання адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю на достатньому рівні не вирішено і потребують подальших досліджень в частині вдосконалення змісту поняття охорони та вирішення нагальних проблем в цій сфері адміністративних правовідносин.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Стаття націлена на обґрунтування моделі, узагальнення принципів та викладення основних напрямів удосконалення правової основи контролю у сфері банківської діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ратифікувавши Конвенцію ООН про права осіб з інвалідністю, Україна взяла на себе зобов'язання здійснювати захист та реалізацію прав таких осіб. Відповідно до цих зобов'язань однією з важливих цілей державної політики у сфері здійснення захисту прав осіб з інвалідністю, в тому числі і дітей з інвалідністю, є створення такого середовища в суспільстві, в якому можливості для цих дітей є рівними з іншими дітьми, запроваджено заходи та забезпечено умови їх інтеграції у суспільне життя, створено систему підтримки, що дає змогу реалізувати суспільну активність, мобільність та незалежність дитини з інвалідністю.

Як зазначає М. Щербатюк, програмний директор Української гельсінської спілки з прав людини, нажал, державні доповіді «Безперешкодний доступ осіб з інвалідністю до об'єктів соціальної, транспортної інфраструктури та зв'язку» (2012), «Освіта осіб з інвалідністю в Україні» (2012), «Про становище осіб з інвалідністю» (2013), не відображають повною мірою реальної ситуації з дотриманням прав людей з інвалідністю після ратифікації даної міжнародної угоди [1].

Ставши на шлях євроінтеграції, Україна взяла на себе ряд зобов'язань, щодо запровадження

визнаних європейською та світовою спільнотою стандартів з прав дітей з інвалідністю у всіх сферах їх життєдіяльності.

Саме тому, на думку Є.Ю. Соболя, на сьогодні важливим є законодавче закріплення рівних прав і можливостей дітей-інвалідів на медичне, соціальне забезпечення, здобуття освіти, працевлаштування [2, с. 23]. Таке законодавче закріплення прав, в свою чергу, стане рушійним заходом у сфері охорони регламентованих прав таких учасників адміністративно-правових відносин.

На думку багатьох учених-адміністративістів людиноцентристська теорія адміністративного права, пріоритетним напрямком якої є права і свободи людини, має стати домінуючою в сфері адміністративно-правової охорони.

З цього приводу слушно висловився С.В. Петков, зазначивши, що необхідне оновлення правової бази відносин держави з особою, які мають здійснюватися не лише в напрямі модернізації відповідальності людини перед державою, а й навпаки - влади перед людиною, що за сучасних умов є способом організації влади всього українського суспільства [3, с. 4].

За твердженням О. Стукаленко, реформування політичної системи, що відбувається сьогодні в Україні, здійснення адміністративної реформи на підставі співвідношення інтересів держави й інтересів громадян спонукають адміністративну науку до пошуку ефективних і якісно нових шляхів урегулювання адміністративних відносин. Один зі шляхів - узгодження понятійного апарату, який використовується, та розроблення наукових категорій, які б відбивали реалії сьогодення [4, с. 15].

Тож, для встановлення сутності адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю, варто з'ясувати зміст понять «охорона» та «захист» прав. На думку С.Я. Вавженчука, стосовно співвідношення захисту та охорони прав аналіз діючого законодавства свідчить, що дані терміни вживаються поряд, але здебільшого мають різне значення [5, с. 45].

Такої позиції дотримується більшість учених, які досліджували дане питання, звертаючи увагу на недопущення ототожнення понять «охорона» й «захист» і вважає, що «охорона» в юридичному розумінні означає позитивний стан норм права, спрямований на недопущення порушення суб'єктивних прав і законних інтересів осіб, відображає статику правовідносин. У свою чергу «захист» характеризується динамікою через реалізацію засобів і форм, що передбачені законодавством для відновлення правового становища потерпілого, притягнення винного до юридичної відповідальності й застосовуються тоді, коли суб'єктивне право вже порушено [6, с. 192].

Дещо інше сприйняття дефініцій «охорона» та «захист» прав має А. Мордовець, він вважає, що охорона прав і свобод є станом правомірної їх реалізації під контролем соціальних інститутів, але без їх втручання. Заходи захисту застосовуються тоді, коли здійснення прав та свобод ускладнене, але вони ще не порушені. Якщо права та свободи порушені, то їх потрібно не захищати, а відновлювати [7, с. 88].

Аналіз норм Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, Законів України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю» та «Про охорону дитинства» показує, що такі правові категорії як «охорона» та «захист» прав, в суспільних відносинах дійсно застосовуються паралельно та мають різні смислові та правові значення [11].

Для прикладу, Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю в ст. 1 визначає свою мету таким чином: заохочення, захист й забезпечення повного й рівного здійснення всіма особами з інвалідністю всіх прав людини й основоположних свобод, а також заохочення поважання притаманного їм достоїнства [8]. Тобто даний нормативний акт направлено лише на захист прав осіб з інвалідністю, не приділяючи при цьому уваги їх охороні. Термін «охорона» в Конвенції застосовується лише для позначення заходів, що стосуються суто охорони здоров'я [12].

В свою чергу Закон України «Про охорону дитинства» навпаки, оперує категорією «охорона», визначаючи в ст. 1, що охорона дитинства - система державних та громадських заходів, спрямованих на забезпечення повноцінного життя, всебічного виховання і розвитку дитини та захисту її прав [9].

Таким чином ми можемо говорити про той факт, що нормативні акти, які направлені на врегулювання питань реалізації дитиною з інвалідністю своїх прав, регламентують порядок захисту за фактом їх порушення а не охорони, як засобу недопущення порушення таких прав [13].

Як зазначає С.Я. Вавженчук, закони, що регламентують порядок охорони певних об'єктів, містять як норми, що встановлюють правила поведінки суб'єктів по відношенню до охоронюваного об'єкту, так і порядок захисту цих об'єктів від протиправної поведінки та посягань. Водночас, закони, що регулюють питання захисту (прав споживачів, економічної конкуренції, населення від інфекційних хвороб, тощо), за своїм змістом спрямовані на регламентацію порядку дій суб'єктів права з метою недопущення порушення гарантованих прав, максимального усунення можливостей такого порушення або порядку відновлення порушених прав шляхом закріплення відповідних прав, повноважень цих суб'єктів та органів державної влади, громадських організацій тощо [5, с. 46].

Вживання в нормативних актах та у практичній діяльності понять «захист» та «охорона», як понять тотожних у сфері прав дітей з інвалідністю, ускладнює усвідомлення процесів та перешкоджає належній реалізації їх прав, свобод та інтересів [14].

З огляду на існуючі наукові бачення змісту цих термінів можна дійти висновку, що поняття «охорона» є значно ширшим за поняття «захист». Охорона прав дітей з інвалідністю включає в себе правові засоби і підстави їх реалізації та попередження порушення, є формою врегулювання відносин між такими дітьми та органами публічної адміністрації [15]. В свою чергу захист прав дітей з інвалідністю є засобом імперативної реалізації охоронюваних прав таких суб'єктів публічних правовідносин [11].

Як зазначає О.М. Правоторова, адміністративно-правова охорона є такою, що деякою мірою пов'язана з охоронною функцією права, проте не тотожна їй, адже до предмета адміністративно-правової охорони належать питання попередження порушення права, а за класичним правилом охоронна функція права включається в дію вже після порушення певного нематеріального чи матеріального блага особи [10, с. 157].

Отже, адміністративно-правова охорона прав дітей з інвалідністю - є інститутом адміністративного права, складовими елементами якого виступають однорідні норми даної галузі, які направлено на попередження порушення прав, свобод та законних інтересів дітей з інвалідні-

стю, що здійснюється органами публічної адміністрації для забезпечення реалізації повного й рівного здійснення такими дітьми всіх прав людини й основоположних свобод, та заохочення до поваги притаманного їм достоїнства [16].

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, Україна, як і інші учасники Конвенції ООН, має створити умови для залучення дітей з інвалідністю до всіх сфер суспільного життя, сприяти належній реалізації їх прав, свобод та інтересів, виключивши при цьому всі можливі обставини дискримінації таких осіб за ознакою інвалідності.

Доведено, що Держава має сприяти реалізації розумових, освітніх, професійних, фізичних здібностей осіб з інвалідністю, забезпечивши їх індивідуальну мобільність, доступність до всіх закладів і установ.

Проте, як показує аналіз фактичного стану справ, в Україні порушення прав осіб з інвалідністю тривають. Діючі норми законодавчих актів щодо охорони їх на практиці не працюють. Це призводить до того, що цим суб'єктам адміністративних правовідносин доводиться самотійно захищати свої права та інтереси в адміністративному або судовому порядку. Інститут адміністративно-правової охорони прав осіб з інвалідністю залишається суто декларативною складовою адміністративного права через відсутність єдності в розумінні дефініцій «охорона» та «захист».

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Щербатюк М. Порушення прав людей з інвалідністю. Права Людини в Україні: Інформаційний портал «Права людини в Україні»: вебсайт. 24.05.2015. URL: <http://khpg.org/index.php?id=1432464795> (дата звернення: 19.12.2022).
2. Соболев Є.Ю. Правове забезпечення соціального захисту дітей -інвалідів в Україні в сучасних умовах. *Право та державне управління*. 2013. № 3. С. 22-26.
3. Петков С.В. Адміністративно-правова реформа в Україні: практикум. Запоріжжя: Вид-во КПУ, 2010. 225 с.
4. Стукаленко О. Співвідношення понять «адміністративно-правова охорона» та «адміністративно-правовий правовий захист». Наукове товариство Івана Кушніра. 2012. С. 15-19.
5. Вавженчук С.Я. Співвідношення понять «захист» та «охорона» трудових прав в чинному законодавстві. *Форум права*. 2010. № 1. С. 45-49.
6. Адміністративне право України: навчальний посібник: у 4 томах / за заг. ред. В.В. Галунька. 2-е видання, доповнене і перероблене. Херсон: ХМТ, 2011. Т. 1.: Загальне адміністративне право. 334 с.
7. Мордовець А. Социально-юридический механизм обеспечения прав человека гражданина. Саратов, 1996. 154 с.
8. Конвенція про права осіб з інвалідністю ООН від 13.12.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення: 27.10.2022).
9. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 27.10.2022).
10. Правоторова О.М. Поняття та зміст адміністративно-правової охорони. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 4. С. 154-158. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2019/44.pdf. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2019-4/42>
11. Переверзев Д. М. Сутність адміністративно-правової охорони прав дітей з інвалідністю. *Журнал східноєвропейського права*. 2020. № 79. С. 84–88. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.4626168>
12. Leheza Ye., Filipenko T., Sokolenko O., Darahan V., Kucherenko O. (2020). Ensuring human rights in Ukraine: problematic issues and ways of their solution in the social and legal sphere. *Cuestiones políticas*. Vol. 37. № 64. Pp. 123-136. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3764.10>.

13. Leheza Ye., Shamara O., Chalavan V. Principios del poder judicial administrativo en Ucrania. *Dixi*, 2022. 24(1), pp. 1-11. DOI: <https://doi.org/10.16925/2357-5891.2022.01.08>.
14. Leheza Ye., Len V., Shkuta O., Titarenko O., Cherniak N. Foreign experience and international legal standards of applying artificial intelligence in criminal proceedings. *Revista de la universidad del zulia*. 2022. Vol. 13, no. 36, 276-287. DOI: <https://doi.org/10.46925//rdluz.36.18>
15. Leheza Ye., Odyntsova I., Dmytrenko N. Teoría y regulación legal del apoyo informativo de los procedimientos administrativos en Ucrania. *Ratio Juris Unaula*. 2021. Vol. 16, no. 32, pp. 291-306. DOI: <https://doi.org/10.24142/raju.v16n32a12>.
16. Leheza Ye., Savielieva M., Dzharfarova O. Structural and legal analysis of scientific activity regulation in developed countries. *Baltic journal of economic studies*. 2018. Vol. 4, no. 3, pp. 147-157. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-3-147-157>.

REFERENCES:

- Shcherbatiuk, M. (2015). Porushennia prav liudei z invalidnistiu. Prava Liudyny v Ukraini [Violation of the rights of people with disabilities. Human Rights in Ukraine]: Informatsiyni portal Kharkivskoi pravozakhysnoi hrupy: website. Retrieved from: <http://khpg.org/index.php?id=1432464795> . [in Ukrainian].
- Sobol, Ye.Yu. (2013). Pravove zabezpechennia sotsialnoho zakhystu ditei-invalidiv v Ukraini v suchasnykh umovakh [Legal provision of social protection of disabled children in Ukraine in modern conditions]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia – Law and public administration*, 3, 22-26. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ptdu_2013_3_6. [in Ukrainian].
- Pietkov, S.V. (2010). Administratyvno-pravova reforma v Ukraini [Administrative and legal reform in Ukraine]: praktykum. Zaporizhzhia: Vyd-vo KPU. [in Ukrainian].
- Stukalenko, O. (2012). Spivvidnoshennia poniat "administratyvno-pravova okhorona" ta "administratyvno-pravovyi pravovyi zakhyst" [Correlation between the concepts of «administrative legal protection» and «administrative legal protection»]. *Naukove tovarystvo Ivana Kushnira*. 15-19. [in Ukrainian].
- Vavzhenchuk, S.Ya. (2010). Spivvidnoshennia poniat "zakhyst" ta "okhorona" trudovykh prav v chynnomu zakonodavstvi [Correlation of the concepts of «protection» and «protection» of labor rights in the current legislation]. *Forum prava – Law Forum*, 1, 45-49. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index. [in Ukrainian].
- Administratyvne pravo Ukrainy [Administrative law of Ukraine: study guide] (2011). / V.V. Halunka (E.d). Kherson: KhMT. [in Ukrainian].
- Mordovets, A. (1996). Sotsyalno-iurydycheskyi mekhanyzm obespechenyia prav cheloveka hrazhdanyna [Socio-legal mechanism for ensuring the human rights of a citizen]. Saratov. [in Russian].
- Konventsiiia pro prava osib z invalidnistiu OON vid 13.12.2006 [UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities from 13.12.2006]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text. [in Ukrainian].
- Pro okhoronu dytynstva: Zakon Ukrainy vid 26.04.2001 № 2402-III [About childhood protection: Law of Ukraine from 26.04.2001 № 2402-III]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14/conv#Text>. [in Ukrainian].
- Pravotorova, O.M. (2019). Poniattia ta zmist administratyvno-pravovoi okhorony [Concept and content of administrative and legal protection]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal scientific electronic journal*, 4, 154-158. Retrieved from: http://www.lsej.org.ua/4_2019/44.pdf. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2019-4/42> [in Ukrainian].
- Pereverziev, D. M. (2020). Sutnist administratyvno-pravovoi okhorony prav ditei z invalidnistiu [The essence of administrative and legal protection of the rights of children with disabilities]. *Zhurnal skhidnoievropeiskoho prava – Journal of East European Law*, 79, 84–88. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.4626168>. [in Ukrainian].
- Leheza, Ye., Filipenko, T., Sokolenko, O., Darahan, V. & Kucherenko, O. (2020). Ensuring human rights in Ukraine: problematic issues and ways of their solution in the social and legal sphere. *Cuestiones políticas*, 37, 64 (enero-junio 2020), 123-136. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3764.10>.
- Leheza, Ye., Shamara, O. & Chalavan, V. (2022). Principios del poder judicial administrativo en Ucrania. *Dixi*, 24(1), 1-11. DOI: <https://doi.org/10.16925/2357-5891.2022.01.08>.
- Leheza, Ye., Len, V., Shkuta, O., Titarenko O. & Cherniak, N. (2022). Foreign experience and international legal standards of applying artificial intelligence in criminal proceedings. *Revista de la universidad del zulia*, 13, 36, 276-287. DOI: <https://doi.org/10.46925//rdluz.36.18>
- Leheza, Ye., Odyntsova, I. & Dmytrenko, N. (2021). Teoría y regulación legal del apoyo informativo de los procedimientos administrativos en Ucrania. *Ratio Juris Unaula*, 16, 32, 291-306. DOI: <https://doi.org/10.24142/raju.v16n32a12>.
- Leheza, Ye., Savielieva, M. & Dzharfarova O. (2018). Structural and legal analysis of scientific activity regulation in developed countries. *Baltic journal of economic studies*, 4, 3, 147-157. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-3-147-157>.